

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

УДК 159.9.019:377.35

ГРЕЧКА Станіслав Олександрович

ВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ В АНТИУКРАЇНСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Постановка проблеми. Розвиток технологій, еволюція масової комунікації в інформаційному суспільстві, глобалізація інформаційного простору, протікання значного обсягу соціальних інтеракцій у віртуальному середовищі є причиною того, що переважна більшість понять, категорій, переконань формуються у свідомості сучасної людини не емпірично, а за допомогою інформації, отриманої із засобів масової комунікації. Мас-медіа, Інтернет, телебачення щодня продукують великий обсяг інформації, яку індивідууму доволі складно критично сприйняти й проаналізувати. Як правило, людині досить лише закріпити у своїй свідомості сукупність головних рис та особливостей якого-небудь об'єкта, суб'єкта чи явища, аніж кожного разу робити глибокий аналіз отриманої інформації. Як справедливо зазначає Г. Г. Почепцов, «ухвалюючи рішення в умовах дефіциту інформації, а у ряді випадків через брак часу, а то й просто не маючи бажання думати, ми замінюємо процес побудови складного й поглибленого портрета людини створенням його іміджу – знакового замінника, що відображає його основні риси. Це можуть бути й риси, які хочуть на нас спроектувати» [1, с. 4].

Наведена думка дозволяє глибше зрозуміти важливу з точки зору своєї соціальної значущості роль **конструювання іміджів у свідомості людей з метою маніпулювання ними**. Потреба сучасної людини, щоденного споживача великого потоку інформації, в готових «висновках», «резюме», які з легкістю надають мас-медіа, робить її мішенню для трансляції «правильних» ідей, образів, соціальних стереотипів. Таким чином, мас-медіа ще підтверджують свій статус головного конструктора людських думок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Імідж – це «цілісний, якісно визначений образ певного об'єкта, що стійко живе й відтворюється в масовій та/або індивідуальній свідомості. Імідж виникає й коригується в результаті сприйняття й супутнього фільтрування інформації, що надходить із зовнішнього середовища, про цей об'єкт крізь мережу існуючих стереотипів. Мати імідж може будь-який об'єкт навколишньої дійсності» [2].

В. М. Шепель визначає імідж як «безпосередньо або навмисно створюване візуальне враження про особу або соціальну структуру» [3, с. 5]. Увага акцентується **на емоційній**

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

природі іміджу (враження), а не на оцінці як раціональній діяльності свідомості. Імідж легко сприймається людьми і є присутнім в їхній свідомості. З точки зору психології імідж визначається як соціальна установка, ціннісний стереотип і символ [3, с. 5].

Г. Г. Почепцов називає імідж «природним продуктом обробки великих масивів інформації»: «Оскільки ми не в змозі зберігати увесь цей обсяг, ми починаємо користуватися ярличками, що посилаються на ситуації, що стоять за ними. Вдало обрані ярлички закріплюються» [1, с. 10]. Дослідник акцентує увагу на **комунікативній суті феномену**: «головною для створення іміджу стає його комунікативна складова. Імідж – це інструмент спілкування з масовою свідомістю» [1, с. 26].

У науковій парадигмі соціальної психології імідж визначається «як символічний образ, що виникає за умови суб'єкт-суб'єктної взаємодії» [4, с. 23], отже, підкреслюється його **інформативність** (наявність інформації про ознаки об'єкта, існуючі реально або ж довільно приписувані об'єкту творцями іміджу), **динамічність**, **активність**, імідж розглядається як **результат докладання цілеспрямованих професійних зусиль** [4, с. 23].

Дослідники виділяють такі характеристики іміджу:

1. **Спрощеність** іміджу в порівнянні з об'єктом, публічним портретом якого він є; підкреслення специфічності й унікальності цього об'єкта. Імідж – різновид згорнутого повідомлення.

2. **Конкретність**, що поєднується з динамічністю й мінливістю. Імідж постійно коригується, адаптується до поточної ситуації.

3. **Ідеалізація зображуваного об'єкта**: перебільшення вигідних особливостей, наділення додатковими соціальними, ідеологічними, психологічними якостями відповідно до очікувань тих, на кого націлена іміджева реклама.

4. Імідж, незважаючи на зв'язок з праобразом, **існує за власними законами** відповідно до психологічних орієнтацій буденної свідомості.

5. Імідж перебуває **між реальним і бажаним**, між сприйняттям і уявою, штучно розширюючи сприйняття цього об'єкта, але – в заданому напрямі, заохочуючи уяву сприймаючого індивіда [5, с. 307].

6. Імідж об'єднує уявлення **аудиторії й характеристики**, властиві самому об'єкту, активізуючи в аудиторії вже закладені характеристики.

7. Імідж – **комунікація зі «зворотним зв'язком»**. Повідомлення породжуються з урахуванням очікуваної реакції адресних груп [6].

Імідж є стратегічним ресурсом будь-якої держави, оскільки він опосередковано впливає як на міжнародні позиції країни, на інвестиції, партнерства, дипломатичні стосунки, так і на внутрішні соціальні настрої. Наприклад, міжнародний імідж будь-якої держави свідчить про його політичну й економічну силу, процвітання й високий рівень культурного розвитку і є показником авторитетності й успішності дій тієї або іншої країни на світовій арені. Позитивний

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

імідж держави безпосередньо пов'язаний зі ставленням до неї як інших країн світу, так і власних громадян. Від іміджу держави залежить і рівень патріотизму її жителів.

Вказані диференціальні ознаки поняття «імідж країни/держави» описують його як **комплекс стійких уявлень про державу, який склався в результаті історичного розвитку й продовжує існувати як даність**. Важливим є розуміння того, що імідж держави, так само як й імідж окремого політика, **моделюється й коригується цілеспрямовано. Формування вигідного іміджу є питанням стратегічної важливості**.

Акцентуючи увагу на **інтенціональному характері іміджу держави**, В. Л. Бозаджиев наголошує, що думка (оцінка) на основі образу, що склався в уявленні, цілеспрямовано сформованому за допомогою професійних зусиль у внутрішньої (населення країни) або зовнішньої (соціальні групи інших країн) аудиторії. Таким чином, уявлення про державу складається зсередини й ззовні. На підставі цього автор виокремлює **внутрішньополітичний імідж** (реципієнти – населення держави) і **зовнішньополітичний імідж** (реципієнти – населення інших країн, їхні уряди й політичні лідери, міжнародні політичні, громадські й інші організації). Ці типи іміджу держави взаємопов'язані, взаємозалежні й взаємозумовлюють один одного [7].

Образ держави є багатоаспектним поняттям. В. Л. Бозаджиев виокремлює низку елементів, які формують **структуру політичного імід-**

жу країни: 1) імідж політичних інститутів; 2) імідж глави держави; 3) імідж збройних сил й інших силових структур; 4) імідж правлячої політичної еліти; 5) масова політична свідомість, політичний менталітет; 6) характер політичної системи; 7) характер внутрішньої політики держави; 8) характер зовнішньої політики, міжнародний статус держави; 9) національна й міжрегіональна політика держави; 10) державна символіка [7].

До цієї класифікації можна додати також важливі неполітичні компоненти, які багато в чому визначають імідж держави: 1) історія держави; 2) економіка держави; 3) культура держави; 4) науковий потенціал; 5) промисловий потенціал; 6) менталітет населення; 7) сприйняття держави своїми ж громадянами; 8) сприйняття держави іноземними громадянами; 9) соціальні умови в державі (медицина, освіта); 10) статус держави (статус і положення на світовій арені); 11) мовна ситуація в державі; 12) неофіційні символи держави; 13) діловий імідж (інвестиції); 14) рівень безпеки (наявність/відсутність злочинності, безладів); 15) правова культура (можливість реалізувати права й свободи) та інші. Вказані критерії універсальні для формування як внутрішньополітичного, так і зовнішньополітичного іміджу.

Сприятливий імідж держави на міжнародній арені є обов'язковим для успішного захисту інтересів країни та її громадян, ефективного ведення переговорів, укладення вигідних ділових угод [7]. Позитивний

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

внутрішньополітичний імідж держави, здатний консолідувати націю, зміцнити ідентичність народу, забезпечити підтримку внутрішньої та зовнішньої політики, є однією з умов соціальної безпеки [7].

Багато дослідників сходяться на думці, що **імідж держави є потенційною мішенню інформаційних і концепісентальних воєн**. В. І. Гурковський зазначає, що «у зв'язку з тим, що образ (бренд) держави у суспільних відносинах розглядається як засіб, інструмент управління суспільними справами, його визначають і як об'єкт цілеспрямованих інформаційно-психологічних атак для певної мети: підриву чи покращення через конструктивну критику» [8].

У контексті глобального інформаційно-комунікативного простору просування національного іміджу дозволяє наростити «м'яку силу» для збільшення впливу на міжнародній арені. «М'яка сила» (soft power) (термін Дж. Найя (Joseph S. Nye), що означає здатність нації притягати і переконувати) спирається на культуру, політичні цінності й зовнішньополітичний курс, що реалізується, на відміну від традиційних засобів впливу, що спираються на військові й економічні ресурси, – «жорстку силу» (hard power). **Імідж є компонентом «м'якої сили» держави** й відповідає за привабливість. Як стратегічний капітал, позитивний державний імідж може компенсувати обмеженість економічних і військових ресурсів [9].

Глобальний інформаційно-комунікативний простір характеризується постійною конфронтацією не лише моделей громадського устрою,

але і світогляду, національних картин світу. Все більше значення в цьому контексті набуває ще один компонент «м'якої сили» – **символічний капітал культури** (концепція французького філософа й соціолога П'єра Бурдьє) – колективна пам'ять, культурні символи, образи, духовна сфера суспільства. Базисом символічного капіталу прийнято вважати віру людей, що визнають цей капітал цінним для себе, в силу чого він має символічну владу над ними. **Символічну владу** П. Бурдьє визначає як «владу конструювати реальність, встановлюючи гносеологічний порядок: безпосереднє світовідчуття» [10, с. 89].

За умови визнання символічної влади вона дозволяє отримати те, що зазвичай досягається фізичною чи економічною силою. Символічний капітал – капітал честі й престижу, може конвертуватися в економічний капітал і бути інституалізованим у різних формах, у тому числі – у вигляді іміджу держави [11, с. 67]. Таким чином, **свій символічний капітал народ може використати як захист від інформаційно-психологічних атак проти держави**, його населення й іміджу, так і для посилення позитивних якостей національного іміджу, а як наслідок – для посилення геополітичних позицій за допомогою «м'якої сили».

В. І. Гурковський наголошує, що «образ країни в усі часи завжди був, є і буде інформаційним ресурсом, що визначає її політико-економічну перспективу та важливість як чинника безпеки національних інтересів у геополітичному протистоянні держав. Імідж держави завжди буде

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

мішенню в геополітичних стратегіях за домінування у міжнародних відносинах і розподілі секторів міжнародної економіки промисловості. У процесі інформаційного протиборства держав здійснюється процес руйнування державного іміджу (або процес створення антиіміджу держави). Після падіння рівня іміджу держави настає падіння її економічного та політичного суверенітету» [8].

На думку дослідника, переважання в інформаційному просторі всередині країни й за її межами негативного контенту з часом позначиться й на іміджі країни, тому це питання має бути об'єктом уваги й моніторингу усіх державних органів влади, а також потрібні напрацювання заходів відповідного реагування. Можливий шлях поліпшення іміджу держави у світі дослідник бачить в поліпшенні іміджу органів влади усередині країни [8].

Таким чином, **імідж держави є важливим інструментом захисту її національних інтересів, але в той же час є однією з головних мішеней в ході консцієнтальної війни. Деформація або руйнування іміджу можуть завдати збитків державі. Військові операції можуть супроводжуватися антиіміджевими атаками, націленими на внутрішньо- і зовнішньополітичний імідж держави. Інформаційні технології й консцієнтальні методи дозволяють агресорам впливати на сприйняття людьми образу держави, щоб згодом використати створений негативний образ для встановлення контролю над певними регіонами.**

У складних умовах гібридної війни питання іміджу України як ніколи актуальне й пріоритетне. Позитивний імідж України, на нашу думку, може сприяти швидшій європейській інтеграції країни, призвести до збільшення кількості інвестицій в економіку, забезпечити відчутну підтримку й захист з боку західних партнерів, співпрацю з міжнародною спільнотою. Необхідно пам'ятати, що консцієнтальному ворогові України вигідна дискредитація країни, адже це послабляє її роль на міжнародній арені, позбавляє підтримки й партнерства та гальмує євроінтеграцію.

Феномен дискурсу є надзвичайно важливим для розуміння магістральних громадських, політичних, державних й інших процесів, що відбуваються, оскільки **соціальна дійсність конструюється й стає реальною тільки у рамках дискурсу**. Проте будь-який з аспектів соціальної взаємодії не може бути зрозумілий повністю без співвідношення з відповідним дискурсом, де і формується їхнє значення. Особливості взаємозв'язку дискурсу й фізичної реальності встановлюються **дискурс-аналізом**. Ця методологія дозволяє вивчати **процес конструювання дійсності мовою**, а не тільки відображення в ньому явищ дійсності. Дискурс є невід'ємним від широкого контексту, тому аналіз окремих текстів певного дискурсу розкриває його характер та соціальну реальність, конструйовану в ньому. Зумовлене прагматикою й особистісним фактором мовця використання мови в дискурсі як інструменту взаємодії визначає добір відповідних

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

для конкретної мовленнєвої ситуації вербальних засобів.

Система уявлень й оцінок дійсності є дискурсивним конструктом, що призводить до прагматично зумовленого конструювання в різних дискурсах конкурентних образів одного об'єкта дійсності. Україна як держава відображена в різних дискурсивних конструктах, з властивими їм оцінними характеристиками, які сприймаються як політичний імідж.

У сучасній лінгвістиці уважно досліджується питання лексичної прагматики, предметом вивчення якої є прагматичні властивості окремого слова – **прагматичні компоненти в структурі його значення. Прагматичні компоненти є додатковими відтінками лексичного значення** (стилістичні, соціальні, історикомовні, історико-культурні, етичні, естетичні та ін.), які визначають функціональні параметри слова й інформацію про комунікативно-прагматичний простір: певну мовленнєву ситуацію, характеристики комунікантів, їхні цілі та наміри, а також про емотивні, експресивні, оцінні складові мови [12–13]. Серед різновидів прагматичних компонентів виокремлюють **оцінний, емоційний, експресивний, стилістичний, соціальний** (статуси адресанта й адресата, соціальні ролі, гендерна інформація, вікова й професійна характеристики), **ідеологічний і культурний** [14, с. 161].

У житті людини важливу роль відіграє категорія оцінки. Оцінна діяльність вважається важливим аспек-

том комунікативної діяльності людини, оскільки вона є способом вираження ставлення мовця до реалій навколишньої дійсності. Оцінка є значимим прагматичним сигналом, який організовує структуру мовленнєвого акту. Не менш важливу роль оцінка відіграє й у когнітивних процесах, доповнюючи й завершуючи пізнання нової реалії дійсності людиною [15]. **Слова, які об'єктивують оцінку, беруть участь в концептуалізації дійсності, у формуванні картини світу.** Як зазначає О. М. Вольф, «у світі оцінок діє не істинність відносно об'єктивного світу, а істинність відносно концептуального світу учасників акту комунікації» [16, с. 203]. Категорія оцінки може міститися в денотативному або конотативному компонентах лексичного значення, у внутрішній формі слова або в метатексті (стаючи в цьому випадку компонентом метамовної свідомості) [17].

Процес і результати **номінації** також є невід'ємною частиною пізнання людиною навколишньої реальності. Номінація є складним і багатоаспектним явищем, процесом мовлення й мислення. Номінація як мовна техніка забезпечує **реалізацію розумово-комунікативних потреб і намірів людини.** На думку В. Г. Гака, вибір імені об'єкта найменування в кожному окремому мовленнєвому акті робиться на підставі ознаки, що виділяється в цьому об'єкті. Відбір ознак при найменуванні здійснюється суб'єктом номінації, який використовує певний спосіб найменування й обирає цю номінацію з безлічі інших засобів, існуючих в мові. Суб'єкт, що іменує, є неодмінним і

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

важливим учасником номінативного акту [18].

Внаслідок багатьох соціально-політичних чинників (стан гібридної війни між Україною і Росією) імідж України регулярно піддається оцінці в російських антиукраїнських інтернет-виданнях. Ефективним способом впливу на сприйняття України є саме номінація в силу свого впливаючого потенціалу на пізнавальну діяльність адресата, а посилення номінації за допомогою оцінних компонентів посилює її прагматичний ефект. Таким чином, прийом **оцінної номінації** є дієвим способом мовленнєвого впливу на адресата, за допомогою якого можливим стає моделювання в його свідомості потрібного адресантові образу України.

Виклад основного матеріалу. Аналіз текстів антиукраїнських російськомовних інтернет-видань показав, що прийом **використання номінацій з негативною оцінністю** є ефективним способом дискредитації України. З позицій стратегії дискредитації в антиукраїнському медійному дискурсі негативною оцінці піддаються більшість державних і громадських інститутів України.

Йдеться передусім про саме поняття **«Україна та українці»**. Так, наприклад, Україна моделюється в медійному дискурсі як *«почти европейское Сомали», «скачущая страна», «территория Руины», «соседнее с нами [з РФ] независимое государство», «государство, продавшее достоинство», «Украина – це маршрут-ка», «Незалежная», «восточноевропейская Швейцария»* (іронічно), *«Цэврона», Проект «ЕвроРуина»,*

«Украина-не-Россия» (іронічно), *«антироссийский нарыв, «антироссийский, антирусский инструмент», «страна проданного европейского счастья»* тощо (на матеріалі медіатекстів інтернет-видань *«LIFE»* (<https://life.ru>), *«Politikus.ru»* (politikus.ru) та *«Русский мир. Украина»* (<http://russmir.info>)).

Негативний імідж українського народу імпліцитно формується за допомогою таких номінацій, як *«дикие патриоты», «блаженные идиоты прославляющие свою деградацию», «украинские «заробитчаны», «майданники», «герои национально-освободительной движухи», майданутые, «украинские аборигены», «победившие достоинство майданчики»* тощо (на матеріалі медіатекстів інтернет-видань *«LIFE»* (<https://life.ru>), *«Politikus.ru»* (politikus.ru) та *«Русский мир. Украина»* (<http://russmir.info>)).

На формування негативною оцінки української влади *«працюють»* такі номінативно-характеризуючі одиниці, як *«прожжённые мошенники», «хозяева», «правительство реформаторов»* (іронічний контекст), *«радикалы и откровенные идиоты», «украинские русофобы», беспринципная «многовекторная»* (про попередню владу), *«воробандеровцы», «мягкая сила» Запада», «украинские государственники-олигархи», «спонсоры всей Майданной группировки», «военные преступники»* (на матеріалі медіатекстів інтернет-видань *«LIFE»* (<https://life.ru>), *«Politikus.ru»* (politikus.ru) та *«Русский мир. Украина»* (<http://russmir.info>)).

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Політична система України репрезентується як «український цирк», «режим», «бандеровський націоналізм українського разлива», а політична діяльність країни – як «антиросійська політика сучасного Києва», «антиросійське бешенство», «бандеризація», «дерусифікація» (на матеріалі медіатекстів інтернет-видань «LIFE» (<https://life.ru>), «Politikus.ru» (politikus.ru) та «Русский мир. Украина» (<http://russmir.info>)).

Військові дії на Сході України – агресія Російської Федерації проти України – як фізичний модус існування сучасної гібридної війни репрезентуються в дискурсі та є дискурсивним конструктом, дискурсивним модусом гібридної війни проти України. Враховуючи здатність дискурсу і дискурсивних конструктів впливати на дійсність, перетворювати й моделювати її у свідомості людей, дискурсивний модус гібридної війни прагматичний за природою і маніпулятивний за призначенням. **Саме оцінна номінація використовується як стратегічна зброя** – від того, як феномен реальності буде названий, й від оцінної складової цієї номінації залежить і ставлення учасників дискурсу до названого явища реальності.

Насаджуючи готові номінації з прагматичним змістом, тиражуючи їх у великій кількості за допомогою декількох інформаційних каналів, можна домогтися того, що адресати дискурсивних текстів споживатимуть «готові номінації», а разом з ними без критичної й раціональної «фільтрації» прийматимуть і супутні оцінні параметри, що спричинить необхідні

маніпулятору зміни в концептуальній і категоріальній картині світу адресата. **Такі маніпулятивні номінації діють на емоційну, ірраціональну сферу свідомості в обхід інтелектуальної, раціональної.**

Проаналізовані медіатексти російського антиукраїнського дискурсу свідчать про існування «війни номінацій», війни дискурсивного характеру й рівня з боку Російської Федерації за монопольне право називати явища фізичної реальності – конвенціональну й неконвенціональну агресію проти України. Мета такої кампанії – легітимізація на дискурсивному і когнітивному рівнях дій Російської Федерації стосовно України у свідомості українського, російського й міжнародного суспільств, що дозволить виправдати незаконні дії і в юридичному аспекті, в особі міжнародної спільноти.

Для реалізації вказаного прагматичного завдання використовуються **оцінні номінації військового конфлікту на Сході України: «Українська агресія на Донбасі», «так називається АТО», «новий формат братоубийственої війни», «гражданська війна на юго-востоку», «контртеррористическая операция силовиков», «геноцид жителів юго-востока»** та інші (на матеріалі медіатекстів інтернет-видань «LIFE» (<https://life.ru>), «Politikus.ru» (politikus.ru) та «Русский мир. Украина» (<http://russmir.info>)).

Прагматичному оцінюванню підлягають й **українські війська**, що безпосередньо беруть участь в конфлікті, стосовно них також використо-

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

вуються номінації з негативним оцінним компонентом. Наприклад, «силовики», «силовые структуры», «украинские вояки» (іронія), «украинские каратели», «херои», «очередной «ветеран», «укрвоены» та багато інших (на матеріалі медіатекстів інтернет-видань «LIFE» ([https:// life.ru](https://life.ru)), «Politikus.ru» (politikus.ru) та «Русский мир. Украина» ([http:// russmir.info](http://russmir.info))).

Таким чином, прагматичний потенціал оцінної номінації дозволяє за допомогою позначення об'єктів, предметів, явищ, процесів фізичної реальності імпліцитно імплантувати у свідомість адресатів маніпуляції пріоритетні для адресанта якості, ставлення, почуття, переживання, процеси, події, домагаючись необхідних дій або психічного стану реципієнтів. За допомогою цього способу забезпечується дискредитація України й моделювання негативного іміджу, в якому переважає прагматична складова.

Ще одним ефективним ресурсом впливу «мовної війни смислів» є використання атрибутів прагматичного характеру, спрямованих на створення негативного ставлення до України, її громадських інститутів, державності, а також до українців.

Атрибут в мовленні означає ознаку, якість або властивість того чи іншого предмета/об'єкта/явища дійсності. Ознака приписується предмету як актуальна для конкретного випадку (**предикативне відношення**), або як внутрішня властивість предмета (**атрибутивне відношення**). Ознака, що виражається атрибутом, може бути пасивною й активною, абсолютною й відносною,

характеризуючою предмет через відношення до іншого предмета [19].

Атрибут відносно предмета/об'єкта/явища виконує передусім **обмежувальну функцію**, виділяючи позначений ним предмет з низки однорідних і тим самим **індивідуалізуючи** його. Друга функція атрибуту – **описово-розповсюджувальна**, яка надає можливість отримання предметом, який означають, **додаткову, часто оцінну, характеристику** [19].

Вказані властивості й можливості атрибута реалізуються з метою дискредитації України й спрямовані на нівеляцію й погіршення її іміджу. Прагматичний потенціал атрибута використовується для прихованої імплантації або відкритого приписування оцінних, негативних характеристик предметам/об'єктам/явищам/подіям української дійсності:

Української армії:

«Басурин: Командиры-коррупционеры в ВСУ кормят солдат просроченными продуктами» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1018260>).

Діям української армії в зоні АТО:

«В ночь с 15 на 16 июля 2014 года Благодатное накрыли «искупительные» залпы «Града» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1013540>).

Української влади:

«Безответственная власть. Принцип такой: думаем в крайнем случае про то, что будет завтра-послезавтра. А что будет через год – никто не думает, заметил Михаил Погребинский» ([Електронний ресурс].

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

– Режим доступу : <https://life.ru/1009983>).

Політичним рішенням/вчинкам влади:

«МВФ видаєт вам кредиты не в качестве *мифического признания мифических реформ*, а чтобы вытянуть из страны последние жилы. Так что «пишатся» тут нечем» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92818-ocherednoy-kredit-mvf-a-eto-znachit-ukraina-prodolzhaet-idi-s-molotka.html>).

«Киев в очередной раз своими *сугубо пропагандистскими актами* совершает политико-правовой «самострел»» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1010201>).

Мотивам представників влади:

«При этом даже свои *русифобские побуждения* реформаторы не удовлетворят» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92781-sberbank-ushel-krasivo-ukraina-teper-chernobylskaya-zona-dlya-investorov.html>).

(Не) причетності Російської Федерації до подій на Сході України:

«Однако эти подразделения, вопреки риторике, создавались вовсе не для того, чтобы ложиться костями на пути *гипотетического российского вторжения*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1009319>).

Українським територіальним претензіям на Крим:

«Мы призываем киевские власти прекратить выдумывать новые *мифические статусы* для полуострова,

– отметил Заур Смирнов» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1007769>).

Стану української економіки:

«Не стоит забывать, что российский бизнес до последнего и оставался крупнейшим инвестором *скачущей страны, вливая в агонизирующую экономику миллиарды*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92781-sberbank-ushel-krasivo-ukraina-teper-chernobylskaya-zona-dlya-investorov.html>).

«Всемирный банк проследит за *«теневыми»* доходами украинцев» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1017649>).

Українському суспільству:

«Проблема в том, что из целого сонма политических активистов, действующих на оппозиционном поле, выбирается именно Навальный и именно в его сторону отправляются многочисленные лучи *поддержки украинской майданной общественности*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1010430>).

Наведені приклади не охоплюють усього масштабу об'єктної сфери застосування атрибута як дискредитуючого інструменту, таким діям піддаються практично усі сфери діяльності України, її громадські й політичні інститути, економічні, соціальні, культурні, наукові та інші середовища. Особливо регулярно об'єктами такої деструктивної, негативної атрибуції в досліджуваних інтернет-медіатекстах стає Україна, влада, українці, українська армія та її участь в зоні АТО.

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

До мовних засобів дискредитації України і формування негативного іміджу країни відносяться так звані **експресивно-оцінні одиниці номінації**.

Експресивність – це «семантична категорія, що характеризується різними формами прояву експресивної функції мови, її здатністю виражати в змісті мовних одиниць різноманіття емоційного й оцінного ставлення суб'єкта мови (який говорить або пише) до того, що відбувається у внутрішньому світі людини» [20, с. 10]. Таким чином, основний елемент семантики експресивних засобів – емоційно-оцінний компонент – пов'язаний із суб'єктивним сприйняттям людиною реальної дійсності. Як семантична категорія експресивність, реалізуючись на усіх рівнях мови, проявляє суб'єктивне, прагматичне начало.

Прагматичність експресивно-оцінної лексики, яка зазвичай виражає емотивну оцінку, інтенсивність оцінюваної ознаки й транспонує образ, полягає в прагненні автора мовлення донести до адресата як можна повніше, яскравіше зміст висловлювання через експлікацію персонально значимого ставлення до того, про що повідомляється.

Експресивно-оцінна лексика направлена на **моделювання у свідомості читачів стійких асоціацій, особливого ставлення, емоційних реакцій негативного характеру, які закріплюються в когнітивній, концептуальній моделі світосприйняття, а також проектуються на реальність**. За допомогою експресивно-оцінної

лексики дискредитуються багато реалій української дійсності:

Паростки національної гідності українців:

«Они не принимали этот ужас в качестве аргумента, доказывающего, что бандеровщина вернулась во всё своём *зверином обличье* и стала погонять Украиной, как кучер лошадыю» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1003850>).

Український народ:

«Боксёр Александр Усик назвал украинцев *терпилами*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1012367>).

«Павлики Морозовы». Украинцы *доносят* друг на друга за онлайн во «ВКонтакте» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1017014>).

«В телеэфире Усик выступил с резким заявлением о том, что украинцы «стали какими-то *плаксами*: помогите, придите, защитите, дайте...» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1012367>).

Українська держава:

«Пока мы не научимся уважать права и свободы друг друга, мы не то что не станем частью Европы, нас ждёт *страшнейшая деградация* во всех отраслях и направлениях жизни», – сказала Крапивина» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1012085>).

«Не хотим вас беспредметно беспокоить, но такого *роскошного ужаса* вы ещё не видели!» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1003850>).

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Українська влада:

«Пишут про *катастрофическую коррупцию* в высших эшелонах киевской власти, о полном провале реформ и росте протестных настроений в обществе» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/articles/92647-kolco-szhimaetsya.html>).

«Заявление Владимира Путина о том, что отношения России и Франции ведут начало от брака Генриха I с дочерью Ярослава Мудрого, вызвали в Киеве *истеричку*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1012476>).

Українські політики:

«В том прошлом были *брезгливые ухмылки* наших же отечественных приверженцев евроатлантической Украины из либерального лагеря» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1004704>).

«И хотя рассмотрение законопроектов было приостановлено, нет никаких сомнений, что рано или поздно эти *ксенофобские законы* будут одобрены» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1013540>).

Українська економіка:

«Иностранные инвесторы это прекрасно понимали и не спешили вкладывать деньги в *пороховую бочку*, хозяйева которой уже давно заработали себе статус *прожжённых мошенников*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92781-sberbank-ushel-krasivo-ukraina-teper-chernobylskaya-zonadlya-investorov.html> Politikus.ru).

Збройні Сили України:

«В последнем отчете специальной мониторинговой миссии с анализом ситуации на линии разграничения отражено *вопиющее преступление*, совершённое украинскими карателями» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92780-vs-pustilis-vo-vse-tyazhkie-i-podstavlyayut-obse-inogda-i-obstrelivayut.html>).

Українська церква:

«Вместо слов утешения и примирения, которых во время военных конфликтов люди так ждут от представителей всех христианских конфессий, они услышали только *сатанинские проклятия и бесовские крики*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1013540>).

«Понятно, что вся эта *кровавая риторика* и *антицерковные законы* нужны Денисенко только ради того, чтобы скрыть от украинцев свой собственный *бизнес на украинской крови*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1013540>).

Як ще один вербальний засіб заподіяння збитків іміджеві репутації України широко використовується **ідеологічно-модальна лексика (ідеологеми)**. Ідеологеми характеризуються наявністю особливого ідеологічного прагматичного компонента у складі їхньої семантики. Під ідеологічним компонентом розуміють оцінку, що дається денотату з точки зору відповідності або невідповідності ідейним і політичним принципам того соціуму (класу, громадської групи), до якого зараховує себе мовець.

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

Г. М. Склярєвська, підкреслюючи значну віддаленість ідеологічного прагматичного компонента від денотативного ядра, зазначає, що такий компонент «ґрунтований на спотворених знаннях та істинах, нав'язаних, вселених і пропагованих в конкретному соціумі. Закріплення ідеологічного компонента за тим або іншим знаком усвідомлюється й проявляється тільки в мовленнєвому акті, не отримуючи при цьому експліцитного вираження» [21, с. 68].

Ідеологічний компонент семантики відображає **установки й ідеали пануючої в суспільстві ідеології, зафіксованої в мовних одиницях.**

Дослідники констатують тісний зв'язок між ідеологічним компонентом значення й оцінним. Так, М. Н. Епштейн розглядає ідеологічний прагматичний компонент як один із способів відображення оцінності в мові: «Спосіб вираження оцінності в мові – одна з тих лінгвістичних проблем, з якими доводиться зустрічатися під час аналізу ідеологічних текстів» [22, с. 19]. Г. М. Склярєвська також співвідносить ідеологічний й оцінний компоненти семантики слова, проте ідеологічний прагматичний компонент «співвідноситься не із загальними й вічними уявленнями про світ, а з деякими тимчасовими істинами, прийнятими в суспільстві й закріпленими в мові (словнику)» [23, с. 49].

Ідеологічний прагматичний компонент тісно пов'язаний з національно-культурним компонентом, оскільки «в семантиці слова, а саме одиниці суспільно-політичної лексики, поєднується власне логічне

поняття, яке перебуває під впливом національного бачення світу, й суб'єктивна модальність, в основі якої національна своєрідність ціннісної системи суспільства й властивий йому спосіб вираження оцінності (О. Вольф, В. Телія)» [24, с. 1].

Дискурсу властивий двосторонній принцип – відображення в дискурсі соціальної реальності й моделювання соціальної реальності. Саме тому **ідеологеми, як його невід'ємні компоненти, не просто відображають оцінні й національно-культурні особливості, але й здатні нав'язувати їх, впроваджувати у свідомість адресата.** Співвідношення того або іншого описуваного об'єкта з певною ідеологією призводить до **концептуальних, категоріальних й оцінних змін,** оскільки у такому разі на описуваний об'єкт переноситься увесь оцінно-конотативний комплекс значення, йому приписуються атрибути – характеристики й ознаки, властиві понятійному світу ідеології. Відбувається своєрідне навішування ярлика, ірраціональне віднесення описуваного об'єкта до тієї або іншої категорії.

Арсенал ідеологічно-модальної лексики, використовуваний для деформації позитивного іміджу України, є надзвичайно широким. З одного боку, Україну співвідносять з фашистською/нацистською ідеологією. Пор. ідеологічно маркіровані кореляції:

Український фашизм/нацизм та церква:

«Ещё в годы перестройки в Галичине появляется некий «Комитет защиты УГКЦ» (Украинской греко-католической церкви, находящейся в

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

унии – то есть в подчинении – с Ватиканом), которым заправляли настоящие *бандеровцы, ветераны УПА и дивизии СС «Галичина»* ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1013540>).

Український фашизм/нацизм та армія:

«По нему можно было сжигать людей, расстреливать из пушек и танков города и сёла Донбасса, проводить факельные шествия с *портретами Бандеры и Шухевича, расстреливать пленных без суда и следствия, пытаться их в импровизированных тюрьмах нацистских тербатов самым зверским образом*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1003850>).

Фашистська/нацистська війна на Сході України:

«Отцветут *нацистские времена*, закончится война в Донбассе, пройдёт оторопь от ощущения невозможности жить той жизнью, которой жили нормальные люди на Украине, и вернётся холодный ум, а с ним и возможность восстановить справедливость» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1003850>).

Фашистські/нацистські демонстранти:

«Часто приходится слышать, что это никакие не *нацисты*, поскольку им неоткуда было набраться, а просто несчастные, необустроенные дети постсоветской разрухи» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1003850>).

«А потом бац – и 2 мая. И он в одно мгновение уже готовый и пре-

данный *солдат вермахта*. Он сжигает людей и гордится тем, что и на его долю выпало поучаствовать в обустройстве лучшего мира» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1003850>).

Фашистський/нацистський режим:

«Аванс, выданный ими Украине, оказался *аусвайсом* с разрешением на любые действия» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1003850>).

У антиукраїнському дискурсі активно відбувається **маніпулятивне ототожнення національної самосвідомості громадян з фашистською/нацистською ідеологією – ідей націоналізму, особи Степана Бандери і його послідовників/шанувальників:**

«На Украине *бандеровцев* записали в победители нацизма» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1005702>).

«Усилиями *националистов* древние боги пытаются взять реванш над изгнавшим их в 988 году христианством» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1011889>).

«Выгодно это было в первую очередь как раз украинской стороне, которой крайне необходимо, постоянно поддерживая вялотекущие военные действия в Донбассе, во-первых, решать свои внутривосточные проблемы, держа в мобилизованном состоянии общество и создавая условия для утилизации наиболее *крайних националистических элементов* в донбасской мясорубке» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1005204>).

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

«Они не принимали этот ужас в качестве аргумента, доказывающего, что *бандеровщина* вернулась во всём своём зверином облике и стала погонять Украиной, как кучер лошадью» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1003850>).

«А 2 мая 2014 года в Одессе зверство явилось как бы ниоткуда: из какой-то внезапно образовавшейся дыры в реальность затянуло настоящую *бандеровщину с отрубленными конечностями, вспоротыми животами и повешенными детьми*» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1003850>).

Україна позиціонується як **антиправославна, гріховна країна, що відступила від православної ідеології, заперечує її**. Акцентується увага на **знищенні православ'я та православної віри**:

«Действительно, в те годы казалось, что на Украине началась *необъявленная гражданская война против православных*. Ещё в годы перестройки в Галичине появляется некий «Комитет защиты УГКЦ» (Украинской греко-католической церкви, находящейся в унии – то есть в подчинении – с Ватиканом), которым управляли настоящие *бандеровцы, ветераны УПА и дивизии СС «Галичина*». Первой жертвой *униатов* стал Преображенский собор во Львове, захваченный в октябре 1989 года» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1013540>).

«В Верховную раду Украины был внесён очередной *пакет антицерковных законопроектов*, которые предполагают полное подчинение ки-

евским светским властям Украинской православной церкви Московского патриархата» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1013540>).

«Добровольческими батальонами, сформированными *из исламистов*, на Украине уже никого не удивишь» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1004704>).

Імідж України також моделюється з використанням **ідеологем тоталітарності, відступу від принципів демократизму і свободи слова**: «Киев в очередной раз своими *сугубо пропагандистскими актами* совершает политико-правовой «самострел» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1010201>).

«Уже становится интересно, до какого предела должна прийти в своих *антидемократических инициативах* власть, чтобы простые украинцы осознали, наконец, что *победа русофобии* – не синоним победы *демократии и свободы*, – написал Косачёв на своей странице в «Фейсбуке» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1010201>).

«В любой стране, в которой *воцаряется режим*, гибнет в первую очередь культура» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1012085>).

«Ну и ещё одним неоспоримым преимуществом поддержки Навального *украинскими фашиствующими радикалами* – а именно к таковым принадлежит советник Авакова Кива, прошедший через АТО и успевший покомандовать националистическими добробатами – является их жела-

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

ние свои внутренние проблемы решить за счёт запуска *беспорядков и анархии* в России» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1010430>).

«Сенатор отметил, что данное решение стало ещё одним шагом к установлению на Украине *информационной диктатуры*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1008117>).

Україні приписують **зміну незалежного вектору розвитку**:

«Главная проблема в том, что Украина в принципе делает *неправильный исторический выбор*. Вот в чём *стратегическая ошибка Украины*, – заключил Адальби Шхагошев» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1008601>).

«Напомним, воссоединение Крыма с Россией произошло в 2014 году. Это стало следствием госпереворота на Украине и захвата власти политиками, которые взяли *антироссийский курс*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://life.ru/1012612>).

«Но вот Антонов вновь пошёл на повышение – в 1960 году он был назначен управляющим делами *Украинского экзархата РПЦ (экзархия – провинция-колония в Древней Византии)*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1013540>).

В ході реалізації інформаційної складової гібридної війни проти України в антиукраїнському дискурсі посилено **конструюється концепція особливої ідентичності народу Донбасу**, що породжує використання маніпулятивних ідеологем, покликаних інтегрувати в концептуальну картину

світу адресатів дискурсу уявлення про окремих народ і державу Донбасу:

«Судите сами: и они, и Навальный выступают за сдачу Донбасса и не признают *право народа Юго-Востока Украины самому выбирать свою судьбу*. И украинские элиты, и Навальный говорят о «незаконности» крымского референдума» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1010430>).

«Ныне храм раскольников стоит пустым: после того как Денисенко во всеуслышание заявил, что *население Донбасса* должно кровью искупать «грех федерализации», от «патриарха» отвернулись даже его самые преданные поклонники, лелеявшие надежду, что Денисенко может решить землякам проблемы с разбитыми дорогами и водопроводом» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1013540>).

Аналіз медіатекстів антиукраїнського дискурсу дозволив виявити використання авторами текстів рядів **ситуативних (контекстуальних) синонімів негативно оцінного змісту**. У проаналізованих медіатекстах були виявлені текстові фрагменти, в яких зустрічається **ситуативна (контекстуальна) синонімія, семантично і стилістично не зумовлене заміщення мовними одиницями один одного в одному контексті, проте прагматично зумовлене комунікативним завданням автора**. Розглянемо декілька прикладів:

«Потом в Благодатное зашли *каратели* из батальона «Днепр», которые за недолгое время оккупации навсегда оставили о себе кровавую память.

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

– Людей хватали прямо на улице и ставили перед выбором: либо идёшь служить в *Нацгвардию*, либо копать окопы, – вспоминали местные жители. – Могли и расстрелять запросто. Страшно было то, что у них никаких рамок не было.

А какие могли быть у *нацистов* рамки, если «патриарх» Денисенко открытым текстом призывал убивать сепаратистов, утверждая, что убийство сепаров более не является грехом?

Денисенко «благословил» и *карателей* из скандально известного батальона *уголовников «Торнадо»*, который даже украинская прокуратура квалифицировала как «*преступную организацию*» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1013540>).

У цьому фрагменті різні за своєю семантикою і стилістикою, але однаковою мірою оцінні і експресивні, лексеми (карателі, нацисти, карні злочинці, злочинна організація) фактично заміщають одна одну щоб уникнути повтору і для підтримки зв'язності тексту, що властиво ситуативним (контекстуальним) синонімам.

Можна припустити, що **за допомогою такого контекстуального прийому автор вводить у свідомість читачів різні поняття як схожі або навіть тотожні**. По суті, імпліцитно здійснюється ситуативна дискурсивна синонімізація далеких за значенням понять. Пор. також ряд дискурсивних наближень понять націоналісти, фашисти, радикали, анархісти.

Антонімічні контекстуальні протиставлення, що характеризуються значним потенціалом впливу, активно функціонують в текстах антиукраїнської спрямованості. За допомогою регулярного використання елементів тематичної групи «Україна» негативно маркірованими експресивами, які протиставляються позитивно маркірованим найменуванням неукраїнських реалій, формується негативне сприйняття України і реалій її життя:

«Вместо заявленного курса на *следование европейским ценностям свободы и демократии* налицо попытка построить даже не *виртуальные границы, а настоящий забор с колючей проволокой с целью создания на территории Украины информационно изолированного концлагеря*» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1008119>).

«Вместо *слов утешения и примирения*, которых во время военных конфликтов люди так ждут от *представителей всех христианских конфессий*, они слышали только *сатанинские проклятия и бесовские крики*» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1013540>).

Представлені також випадки вживання антонімів, де ефект впливу досягався **контекстуальною комплементарністю**:

«Населению Украины не нужен *безвиз*, не нужны *войска НАТО в своей стране!* Они хотят *мира!*» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1016304>).

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

У проаналізованому контексті контекстуально у відношення протиставлення вступають такі поняття, як «мир», позитивно забарвлене, і поняття «безвіз» і «війська НАТО в країні», як негативно забарвлені. В цьому випадку поняття **комплементарні**: імпліцитне меседж автора про те, що мир – це відсутність безвізового режиму і військ НАТО на території. Очевидно, що за допомогою контекстуальної антонімії автор імпліцитно вкладає у свідомість адресатів необхідні йому політичні ідеї.

Антоніми також можуть слугувати конкретною реалізацією семантичної опозиції «свій-чужий» на рівні тексту антиукраїнського дискурсу, конструюючи модель, що відображає наповнення цих семантичних сфер. Україна в такій опозиції поміщається в семантичну сферу «чужого», набуваючи негативної оцінки і відповідних асоціацій.

«Патриотизм бывает разный. Есть, например, такой, как в России, где прочным фундаментом любви к Отечеству служит история, страстицы которой хранят светлую память о героях, чьи подвиги известны на весь Свет. А есть патриотизм другого толка, завязанный на национализме и нетерпимости, популизме и тотальной подмене ценностей и прямо сейчас это явление разрушает изнутри Украину» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : [\[obschestvennogo-transporta-penavidyat-ato.html\]\(http://obschestvennogo-transporta-penavidyat-ato.html\)\).](http://politikus.ru/events/92745-ukraina-cemarshrutka-pochemu-voditeli-</p></div><div data-bbox=)

Маніпулятивний потенціал опозиції «свій-чужий» зумовлений базовою семантикою дихотомії, за допомогою неї вибудовується політичний дискурс, ідеологія і соціальна міфологія.

Використання в антиукраїнському дискурсі **жаргонізмів** або **сленгізмів** також можна розглядати як прийом реалізації стратегії дискредитації України. Вони нерідко використовуються для деформації іміджу України, оскільки наділені негативною оцінністю й належать до зниженого стилю мови.

Пор., наприклад, використання жаргонізмів і сленгізмів для опису **діяльності української влади і політикума**:

«В самом МФВ тем временем рассказали, что в обмен на миллиард «зелени» ждут от Украины продажи земель и повышение пенсионного возраста» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92818-ocherednoy-kredit-mvf-a-eto-znachit-ukraina-prodolzhaet-idthi-s-molotka.html>).

«Экономический и политический беспредел на Украине достиг финальной стадии и может закончиться только оглушительным взрывом» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92781-sberbank-ushel-krasivo-ukraina-teper-chernobylskaya-zona-dlya-investorov.html>).

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

«Тимошенко также считает «фейковой» реформу премьер-министра Украины Владимира Гройсмана в сфере здравоохранения» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1013911>).

«Он обвинил её в том, что лидер «Батьковщины» посадила Незалежную на российскую иглу и приковала его страну кандалами к трубе «Газпрома», когда подписала соглашение с российской компанией с требованием «бери или плати» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1013302>).

Аналіз текстового матеріалу антиукраїнського дискурсу демонструє широке використання розмовної і просторічної лексики як засобів об'єктивування стратегії дискредитації. Розглянемо приклади використання цих мовних засобів в досліджуваних політичних текстах:

Характеристика Революції Гідності:

«Прошло три года с момента государственного переворота. Теперь Украина цэ Европа. Что страна получила в результате? Только рваные трусы. Не кружевные трусики, как *орали на Майдане*, а рваные трусы. Потому что нет денег даже, чтобы нормальные купить, – отметил Азаров» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://life.ru/1016856>).

Характеристика українців:

«Какое потомство они дадут? Чем могут быть полезны своему государству, которое превратило их в

полоумных инвалидов? Вопрос риторический! Вот тут и пригодятся все эти арабские горячие «беженцы», которые скоро заполнят подготовленные для них лагеря. Хотели чистоту нации? Получайте! Как говорится, по заслугам, *гнилое семя!*» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://politikus.ru/articles/92604-geroyam-metamfetamina.html>).

«Мало того, оставил неприятный сюрприз для *блаженных идиотов* прославляющих свою *деградацию*» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://politikus.ru/events/92781-sberbank-ushel-krasivo-ukrainateper-chernobylskaya-zona-dlya-investorov.html>).

Характеристика бійців АТО:

«Вы, *уроды*, сами развязали эту войну, а нам ранее без вас, бандеровцев, жилось хорошо», – громко *вещал* водитель днепровской маршрутки *херою*. Теряющие свой заработок водители едва ли способны отличать корочку реального карателя от подделки, каковых тоже ходит в народе не мало, а везти их нужно, даже если к тебе в машину *целый табун таких ветеранов* завалится – *вези и помни*: Слава Украине! В Мелитополе у *бедолаги*, что за рулём, не выдержали нервы, и он пытался порвать эту *дьявольскую ксиву*, выхватив её у АТОшника» ([Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://politikus.ru/events/92745-ukraina-ce-marshrutka-rochemu-voditeli-obshchestvennogo-transporta-nenavidyat-ato.html>).

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Характеристика України:

«Проблема Украины заключается в том, что она *тужится удержатъ сворованное из СССР наследство* – территорию Украинской ССР, куда входят *прирезанные ей при советских, советской властью, колонии*. *Пуп развязывается, кровь горлом идёт, но тужится, дура!*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://politikus.ru/articles/92681-eduard-limonov-problema-ukrainy.html>).

Характеристика української влади:

«Хотя, по факту, Киев уже давно вышел из Минска и *творит, что душе его угодно*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://politikus.ru/events/92780-vsuv-pustilivo-vse-tyazhkie-i-podstavlyayut-obseino-gda-i-obstrelivayut.html>).

«То есть, по сути, радикалы и *откровенные идиоты* в украинском цирке поменяли шило на мыло в плане присутствия в стране российских денег» ([Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://politikus.ru/events/92781-sberbank-ushel-krasivo-ukraina-teper-chernobylskaya-zona-dlya-investorov.html>).

Потужним виражальним засобом мовленнєвого впливу є широке вживання фразеологізмів. **Комбінація експресивного, оцінного і емоційного (емотивного) компонентів значень одиниць фразеологізмів разом з їхніми стилістичними властивостями забезпечують сильний прагматичний ефект.** Саме тому

фразеологізми є регулярно вживаними в текстах антиукраїнської спрямованості.

Негативна характеристика української економіки:

«*Вогнать Украину по уши в долги* и вдобавок растащить все природные ресурсы (сначала карпатский лес-кругляк, теперь вот землю) – превосходный план, особенно когда «субъект» заранее на всё согласный! В Киеве радуются каждому траншу *как манне небесной* потому, что прекрасно знают, что не им придётся отдавать долги» ([Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://politikus.ru/events/92818-ocherednoy-kredit-mvf-a-eto-znachit-ukraina-prodolzhaet-idti-s-molotka.html>).

«МВФ выдаёт вам кредиты не в качестве мифического признания мифических реформ, а чтобы *вытянуть из страны последние жилы*. Так что «пишатися» тут нечем» ([Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://politikus.ru/events/92818-ocherednoy-kredit-mvf-a-eto-znachit-ukraina-prodolzhaet-idti-s-molotka.html>).

«Очередной кредит МВФ, а это значит – *Украина продолжает идти с молотка*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://politikus.ru/events/92818-ocherednoy-kredit-mvf-a-eto-znachit-ukraina-prodolzhaet-idti-s-molotka.html>).

Негативна характеристика української армії:

«Можно сказать, что европейские наблюдатели, наконец, *открыли глаза и уши* и начали фиксировать

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

преступления украинских войск» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92780-vsuv-pustilis-vo-vse-tyazhkie-i-podstavlyayut-obse-inogda-i-obstrelivayut.html>).

«ВСУ пустились во все тяжкие и подставляют ОБСЕ. Иногда и обстреливают» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92780-vsuv-pustilis-vo-vse-tyazhkie-i-podstavlyayut-obse-inogda-i-obstrelivayut.html>).

«На воре и шапка горит. Украинские диверсанты отчитались за подрыв миссии ОБСЕ» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1005204>).

На **метафору** як тонкий інструмент психологічної дії, за спостереженнями О. Н. Михальнової, вказував ще Д. Болінджер, який писав, що, припускаючи метафоричне мислення, можливо допустити наявність того, хто прагнутиме допомогти думати іншим, підказуючи метафору, яка відповідає його поглядам, його постійним уявленням про світ або тимчасовому прагненню до особистої переваги. «Іншими словами, – пише О. Н. Михальова, – використовуючи певну метафоричну модель, мовець здатний побудувати вигідну йому картину світу у свідомості слухача» [25, с. 123].

Метафора є найяскравішим прикладом **імплицитного маніпулювання масовою свідомістю**, вона неявно впливає на аудиторію, й за нею ховається заклик до тих чи інших дій або

наказів мовця. **Оцінна метафора** у багатьох прикладах є основним, базовим словом, яке входить в номінацію і забарвлює навколишній контекст.

Однією з основних функцій метафори є **моделювання дійсності**, оскільки метафора, будучи тропом, є новим способом мислення і руху. Незвичайні риси метафори та її когнітивний потенціал дозволяють **використовувати метафору як важливий засіб маніпуляції в мовленні**.

Метафора є **особливим видом сприйняття навколишнього світу, який формує не лише уявлення про предмет, але й дозволяє впливати на велику аудиторію слухачів**. Якщо вираження негативної оцінки є метою автора тексту, то метафора може слугувати потужним ресурсом формування негативного іміджу України. Наведемо приклад використання метафор в досліджуваних текстах:

Україна:

«Україна – це маршрутка» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92745-ukraina-ce-marshrutka-pochemu-voditeli-obschestvennogo-transporta-nenavidyat-ato.html>).

«Долгий путь из нокаута» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1009319>).

«После ряда проваленных сражений Украине потребовалось восстановить силы» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1009319>).

«С другой стороны, для западных стран Украина – по-прежнему

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

чемодан без ручки, который трудно нести и жалко бросить» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1009319>).

«Они не принимали этот ужас в качестве аргумента, доказывающего, что бандеровщина вернулась во всём своём зверином обличье и стала *погонять Украиной, как кучер лошадей»* ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1003850>).

Влада:

«То есть, по сути, радикалы и откровенные идиоты в *украинском цирке* поменяли шило на мыло в плане присутствия в стране российских денег» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92781-sberbank-ushel-krasivo-ukraina-teper-chernobylskaya-zona-dlya-investorov.html>).

АТО:

«Выгодно это было в первую очередь как раз украинской стороне, которой крайне необходимо, постоянно поддерживая вялотекущие военные действия в Донбассе, во-первых, решать свои внутривосточные проблемы, держа в мобилизованном состоянии общество и создавая условия для утилизации наиболее крайних националистических элементов в *донбасской мясорубке»* ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1005204>).

«Человеческие жертвы им пока не приносят, но ведь азовцы и так обильно оросили кровью мирных жи-

телей востока Украины» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1011889>).

Армія:

«Однако техническое состояние техники было таково, что чинить её пришлось старым проверенным способом *«военно-полевого каннибализма»* ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1009319>).

Економіка:

«Закономерный итог блокады Донбасса – оставшись без донецкого антрацита и коксующегося угля, и вытолкнув из своего технологического контура предприятия ЛДНР, киевская власть, по сути, *сделала «контрольный выстрел» себе в голову*. За которым неизбежно последует *агония экономики* – и закономерный трагический финал» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/articles/92647-kolco-szhimaetsya.html>).

«Экономика снова *уходит в пике...*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/articles/92647-kolco-szhimaetsya.html>).

Міжнародні відносини:

«Началась эта череда зрад с настоящего *нокдауна* – МВФ отказал Киеву в предоставлении очередного транша в миллиард долларов. Отказ этот *выглядит* для Украины *пощечинной со стороны западных партнеров»* ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/articles/92647-kolco-szhimaetsya.html>).

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

«Азаров о безвизовом режиме с ЕС: Украина получила *рваные трубы*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://life.ru/1016856>).

Промисловість:

«Украина просто забыла о *сердце своей ядерной энергетики* и очень скоро *его лишится*» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92772-bez-rf-edinstvennyu-yadernyy-reaktor-kieva-kanet-v-letu-a-za-nim-i-vse-aes-strany.html>).

«Шавель уверен, что закрытие института означает и *смерть украинской атомной энергетики*, ибо без регулярных исследований в ЯИ её просто невозможно будет поддерживать в должном состоянии» ([Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://politikus.ru/events/92772-bez-rf-edinstvennyu-yadernyy-reaktor-kieva-kanet-v-letu-a-za-nim-i-vse-aes-strany.html>).

Висновки. Проаналізовані медіадексти антиукраїнського дискурсу дозволяють зробити певні висновки щодо конкретних способів деформації іміджу України в умовах гібридної війни. Використання певних лексико-семантичних одиниць в мові зумовлене не лише інформативним змістом, але й прагматичним значенням, що виражає ставлення мовця до змісту та до учасників комунікативної ситуації, а також, що дає можливість мовцю позиціонувати себе в соціумі. Прагматичний компонент дозволяє використати як засоби дискредитації і деформації іміджу Укра-

їни такі лексико-семантичні прийоми, як оцінні номінації, атрибути, експресивно-оцінна лексика, ідеологічно-модальна лексика, контекстуальні (логічні) синоніми, антонімічні (семантичні, контекстуальні) протиставлення, сленгізми, жаргонізми, розмовні і просторічні слова, фразеологізми, а також метафори.

Імідж держави є важливим інструментом захисту її національних інтересів та однією з головних мішеней в ході консцієнтальної війни. Деформація або руйнування іміджу можуть завдати збитку державі. Військові операції можуть супроводжуватися антиіміджевими атаками, націленими на внутрішньо- і зовнішньополітичний імідж держави. Інформаційні технології й консцієнтальні методи дозволяють агресорам впливати на сприйняття людьми образу держави, щоб згодом використати створений негативний образ для встановлення контролю над певними регіонами.

У складних умовах гібридної війни питання іміджу України як ніколи актуальне й пріоритетне. Позитивний імідж України, на нашу думку, може сприяти швидшій європейській інтеграції країни, призвести до збільшення кількості інвестицій в економіку, забезпечити відчутну підтримку й захист з боку західних партнерів, співпрацю з міжнародним суспільством. Необхідно пам'ятати, що консцієнтальному ворогові України вигідна дискредитація країни, адже це послабляє її роль на міжнародній арені, позбавляє підтримки й партнерства та гальмує євроінтеграцію.

Державна політика України у сфері забезпечення інформаційної безпеки людини, суспільства, держави

Список використаних джерел

1. Почепцов Г. Г. Имиджелогия / Г. Г. Почепцов. – К., 2002. – 574 с.
2. Буйдина И. Ф. Антиномии имиджа, Человек как творец и творение культуры : сб. статей / И. Ф. Буйдина. – СПб., 2009. – 540 с.
3. Шепель В. М. Имиджелогия. Как нравится людям / В. М. Шепель. – М. : Народное образование, 2002.
4. Психология имиджа : учебное пособие / Е. Б. Перельгина. – М. : Аспект Пресс, 2002. – 223 с.
5. Галумов Э. А. Основы PR / Э. А. Галумов. – М. : Летопись XXI, 2004. – 359 с.
6. Гринберг Т. Э. Образ страны или имидж государства: поиск конструктивной модели / Т. Э. Гринберг // Медиаскоп. – 2008. – № 2.
7. Бозаджиев В. Л. Политическая психология [Электронный ресурс] / В. Л. Бозаджиев // Академия Естествознания. – 2015. – Режим доступа до ресурсу : <https://monographies.ru/en/book/view?id=275>.
8. Гурковський В. І. Захист іміджу Української держави в умовах інформаційної глобалізації [Електронний ресурс] / В. І. Гурковський. – Режим доступа до ресурсу : <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12GVIUIG.pdf>.
9. Пупкова А. Международный имидж страны: теоретические аспекты. [Электронный ресурс] / А. Пупкова. – Режим доступа до ресурсу : <http://lawinrussia.ru/content/mezhdunarodnyy-imidzh-strany-teoreticheskie-aspekty>.
10. Бурдые П. Социология социального пространства / П. Бурдые. – М. : Институт экспериментальной социологии, 2008.
11. Василенко И. А. Имидж России: концепция национального брендинга / И. А. Василенко // Проблемный анализ и государственно-управленческое проектирование. – 2012. – № 4.
12. Апресян Ю. Д. Прагматическая информация для толкового словаря / Ю. Д. Апресян // Интегральное описание языка и системная лексикография. – Москва : Языки славянской культуры, 1995. – С. 156–198.
13. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия. – Москва : Наука, 1986.
14. Кузьмина Е. Б. Идеологический прагматический компонент семантики слов русского языка (лексикографический аспект) / Е. Б. Кузьмина // *Studia Rossica Gedanensia*. – Гданьск, 2016. – № 3. – С. 159–168.
15. Смирнова Л. Г. Лексика русского языка с оценочным компонентом значения : автореф. дис. на соиск. учен. степ. док. филол. наук : 10.02.01 / Смирнова Л. Г. – Смоленск, 2013. – 26 с.
16. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / вступ. ст. Н. Д. Арутюновой, И. И. Чельшевой. – изд. стереотип. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2014. – 284 с.
17. Горбунова Я. Я. Оценочные номинации человека со смысловой доминантой «Особенности характера» как способ объективации ценностной картины мира / Я. Я. Горбунова // Вестник Северо-Восточного федерального университета имени М. К. Аммосова. – 2015. – № 4 (48). – С. 75–83.
18. Гак В. Г. К типологии лингвистической номинации / В. Г. Гак // Языковая номинация (Общие вопросы). – М., 1977. – С. 230–293.
19. Кручинина И. Н. Определение. [Электронный ресурс] / И. Н. Кручинина // Лингвистический энциклопедический словарь – Режим доступа до ресурсу : <http://tapemark.narod.ru/les/348b.html>.
20. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – 2-е изд., исправл. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 895 с.
21. Складаревская Г. Н. Прагматика и лексикография / Г. Н. Складаревская // Язык – система. Язык – текст. Язык – способность. К 60-летию члена-корреспондента

State policy of Ukraine in the field of the information security of person, society and state

---

РАН Ю. Н. Караулова ; ред. Ю. С. Степанов, Е. А. Земская, А. М. Молдован. – Москва : Институт русского языка РАН, 1995. – С. 68.

22. Эпштейн М. Н. Идеология и язык (Построение модели и осмысление дискурса) / М. Н. Эпштейн // Вопросы языкознания. – 1991. – № 6. – С. 19.

23. Складаревская Г. Н. Новый академический словарь / Г. Н. Складаревская. – СПб. : Проспект ; Институт лингвистических исследований РАН, 1994. – С. 49.

24. Весна Т. В. Идеологический и национально-культурный компоненты в семантической структуре лексики политического дискурса (на материале франко- и русскоязычной прессы 90-х годов) : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. филол. наук / Т. В. Весна. – Одесса, 2002.

25. Михалева О. Н. Политический дискурс как сфера реализации манипулятивного воздействия : дис. канд. филол. наук / Михалева О. Н. – Иркутск, 2004.

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор
Л. Компанцева,
доктор філологічних наук, професор
В. Кузьменко

Аннотация. В статье на материале русскоязычных медиатекстов антиукраинского дискурса проанализировано использование вербальных средств с целью формирования негативного имиджа Украины в условиях гибридной войны. Детально рассмотрено использование прагматических компонентов лексической семантики (оценочный, экспрессивный, идеологический и социальный) и их вербализация в медиатекстах.

Ключевые слова: гибридная война, информационная война, имидж Украины, вербальные средства.

Abstract. The paper deals with verbal means used for Ukraine negative image forming in the context of the hybrid warfare on the base of Russian-language media texts of anti-Ukraine discourse. The usage of pragmatic components of the lexical semantics (evaluation, expressive, ideological and social) and their verbalization in the media texts were considered in detail.

Key words: hybrid warfare, information warfare, the image of Ukraine, verbal means.